

GS Nguyễn Tài Cẩn - Nghiên cứu so sánh ngữ âm tiếng Việt Kỳ II: Lưu ý dòng họ ngôn ngữ

(Dân trí) - Tìm rõ cách đọc chữ Hán ở kinh đô Trường An (Trung Quốc) đời Đường, so sánh với hệ thống ngữ âm tiếng Việt thời nay, để xác định những khác biệt cách đọc Hán-Việt và những biến đổi qua các thế kỷ sau của cách đọc này

[>>> Kỳ I: Những câu hỏi "muôn năm cũ"](#)

Cách đọc Hán - Việt bắt nguồn từ đâu?

Không chỉ các nhà ngôn ngữ học Việt Nam và Trung Quốc, mà cả giới Đông phương học quốc tế cũng chú ý đến cách đọc Hán-Việt. Bởi vì,

muốn nghiên cứu tiếng Hán trung đại, nghiên cứu cách đọc tiếng Hán ở Nhật Bản theo Go-On (Ngô âm) hay theo Kan-On (Hán âm), hoặc cách đọc tiếng Hán ở Triều Tiên theo cách đọc Hán-Triều, để từ đó so sánh, vì nên dùng cách đọc Hán-Việt, để rút ra những kiến giải.

Cố liệu lịch sử cho biết, ngay từ đời nhà Hán, một số Thái thú Trung Hoa như Tích Quang, Nhâm Diên và Sĩ Nhiếp đã bắt đầu truyền bá văn hóa Hán ở vùng Giao Châu, Cửu Chân. Sĩ Nhiếp (187-236 sau CN), Thái thú Giao Châu, một trung tâm dấy lên ở Luy Lâu (Thuận Thành, Bắc Ninh hiện nay), thu hút rất đông sĩ tử, để các sĩ gia nhập Việt thời sau suy tôn làm "Nam giao hoàng đế" (ông vua vì các hoàng đế phương Nam).

Hiện đây, đến thời và lăng mộ Sĩ Nhiếp ở Luy Lâu để các Nhà nghiên cứu ta

công nhận là di tích lịch sử - văn hóa.

Nhà ông phôi đá ở Tuy-Đông ng
thì trình độ Hán học ở Giao Châu
mới có thể sánh với Trung
Nguyên. Ông ở Công Phò, người ở
làng Cổ Hiếm, huyện Cổ Chu Chân,
Ái Châu (nay thuộc huyện Yên
Đông, tỉnh Thanh Hóa) ở
Trấn An (nay là Tây An, tỉnh
Thịm Tây), kinh đô nhà Đông
đông thi Hội, đỗ Tiến sĩ. Ông đỗ
Hoàng đế nhà Đông ng mới lên
Trấn An, về sau, làm đống chức
Tổ đình Trung Hoa, hiện vẫn còn
lưu truyền bài phú *Bách vân
chỉu xuân hời*

. Em trai ông là Khố Công
Phục làm đôn đốc Lang trung Bộ
Lũy, cũng là Trạng An.

Các nhà Đông phương học
hiện nay cho rằng cách
độc Hán-Việt hiện nay chính là
bắt nguồn từ cách độc Hán
đời Đường (618-907 sau CN) tại
kinh đô Trường An, từ hệ thống
ngữ âm tiếng Hán được duy trì
cùng tại Giao Châu trước
khi Việt Nam giành được độc
lập vào thế kỷ 10.

Từ thế kỷ thế 10 đến nay, cách đọc Hán-Việt tuân theo quy định phát triển của tiếng Việt, không còn lệ thuộc vào những gì bị bỏ đi trong ngữ âm tiếng Hán ở bên kia biên giới. Như thế kỷ trôi qua, hai cách đọc chữ Hán của người Hán và của người Việt ngày càng khác xa nhau, đến mức một người uyên thâm Hán ngữ như Phan Bội Châu khi gặp Lưu Địch Khôi Siêu ở Trung Quốc, chữ có thể ... bút

đàm!

Lớp từ Hán-Việt ngày càng lún sâu vào kho từ vựng tiếng Việt, những nét xa lạ về mặt ngữ âm mặt chữ và rạn nứt thành mặt bề phồn thịnh khít - chít không phải để “cây ghép” - của hệ thống Việt ngữ.

Kiến giải riêng từ hàng

vấn trang sách

Trên đây, để cho dễ
lĩnh hội, tôi đã tóm lược
những kết luận cuối
cùng. Tất nhiên, trước
khi đi đến những kết
luận như thế, Nguyễn
Tài Cẩn phải bỏ ra biết
bao công sức! Chúng
hãy nói rằng cách để

Hán-Việt hiện nay là
bắt nguồn từ cách đả
chả Hán đả nhà Đả đả
đả Trả đả An, vả y thì,
vào đả đả y, ngả đả Trung
Hoa đả kinh đô cả hả
đả đả chả Hán ra sao?
Tiả ngả Hán đả đả y có
nhả ngả phả âm, nhả ngả
vả n và nhả ngả thanh
đả đả nào? Nả u sả đả ng

cách phiên âm quố c t
hiện nay đ ghi l i, thì
phổ i dùng nh ng ký
hi u nào? Nhà khoa
học không th
"phán" n u
thi u lu n c .

Và n a, cách đ c
ch Hán c a ng i
Việt h i th k th 8-9

là những thanh nào? Gồm những phụ âm, những vần và những thanh điệu nào? Từ thanh k, thanh 10 đến thanh k, thanh 20, cách đọc Hán-Việt đã biến đổi ra sao?

Đến từ những câu hỏi y, phụ i s

dòng nhòng phồng
pháp hiện đời của
ngâm âm học lịch sử
mà, nêu trình bày
trong bài báo này, thì
sẽ đi quá sâu vào
học thuật, sẽ phải
dòng nhiều bài
bài, nhiều chữ
Hán, chữ Nôm, chữ

Anh, chữ Pháp, chữ Nga, nhiều ký hiệu phiên âm quố c tộ , rất khó in trên báo chí phổ thông và gây “đau đầu nhức óc” cho bạn đọc không chuyên.

H. Maspéro đã viết

bằng tiếng Pháp
còn *Tiếng đả a*
phố phố tiếng An
đả i Đốốốố
(Le dialecte de
Tchang-an sous les
Tang). B. Karlgren
cũng viết bằng
tiếng Pháp còn

*Khảo sát âm vị học
tiếng Hán*

(études sur la
phonologie

chinoise). Đầy đủ
cùng

Thị t vấn

của nhóm Học Pháp

Ngôn ngữ Trung An

đầu tiên kể từ 7 là tài liệu tham khảo quan trọng đối với Nguyễn Tài Cẩn.

Đầu tiên hàng đầu trong sách bằng các thủ pháp Hán, Nôm, Quốc ngữ,

Anh, Pháp, Đức,
Nga, Nhật... và
vẫn để liên quan,
đưa ra thêm những
luận cứ mới, những
kiến giải riêng,
Nguyễn Tài Cẩn
đã soi rọi đến tận
nguyên ngữ cách

đặc Hán-Việt, mặt
cách đặc đã giúp
ngôn ngữ Việt Nam d
dàng tiếp nhận
những tinh hoa
của văn hóa Hán -
mặt trong hai nền
văn hóa lớn nhất
phương Đông - mà

không bị
"Hán
hóa".

TS Nguyễn Tài
Cấn trong những
năm làm việc tại
Đài học Tổng hợp
Leningrad (Liên

Xô cũ).

▪

**"Chào ôi,
thầy kỳ tính
quá!"**

Chiều hôm yên,
trời lâm thâm
mưa. Ông Trần
Trí Dĩnh, Phó
Chủ nhiệm khoa
Ngôn ngữ
trường ĐH Khoa
học Xã hội và

Nhân văn (thuộc
ĐHQG Hà Nội)

đưa ra

Barbara Niedeer

đến nhà GS

Cẩn một ngõ

nhỏ bên đường

Hoàng Quốc

Việt. Dép bê bột
bùn, ch
Barbara vào
bố mẹ vào nhà
vào và nói:

- Em sắp trở

Ở Paris. Em đã
đọc xong cuốn
sách của thầy
ra tiếng Pháp.
Mong thầy cho
phép em đưa in
bản đọc.

- Cụm nào
thể hiện? GS
Cẩn hỏi.

- Cụm *Ngươi
ngạc và quá*

trình hình

thành cách

đi c Hán - Việt t

! Tr c kia,

em ch ng chú

ý m y đ n

cu n sách y.

Nhông thđy A.
G. Haudricourt
"bt"
ot; em đđc!
Đđc rđi, em
mđi cđm thđy
hay. Và em

quyết định
phải đi ch. Em
nghĩ cuốn
sách của thầy
sẽ giúp ích
nhiều cho các
nhà Đông

phần này học
trên thế giới,
nếu học có
trong tay bạn
dịch tiếng
Pháp...

Barbara

Niederer Việt

Luân án tiến sĩ

Việt ngữ

Hmông-Dao.

Chữ đã từng

sống nũa
năm trên bũa
Hmông cao
chót vót. Là
ngườ i Pháp
gũc Thũy Sĩ,

chính thông
thông các thông
tỉnh Pháp,
Anh, Đức,
Tây Ban Nha,
biệt các tỉnh

Trung Quốc,
Việt, Hmông,
Đao. Ch
hiện làm việc
tại Trung tâm
Quốc gia

Nghiên cứu
khoa học
Pháp (CNRS)
và là học trò
yêu của thầy
A. G.

Haudricourt,
nhà Đông
phương học
nổi tiếng
giỏi.

- Tôi rất
cảm ơn cô!
Nhưng mong
cô thông cảm
cho: Giờ
đây, tôi nghe

nói bên M

v a xu t b n

cu n A

*Handbook of
Old Chinese
Phonology*

(Sách chữ
điền và ngữ
âm tiếng Hán
cổ) của W. H.
Baxter, dày
tới 900 trang.

Tốt nhiên, đó
là cuốn sách
viết về tiếng
Hán cổ,
nhưng rất có
thể có liên

quan phương
nào đó cách
độc Hán-Việt.
Tôi cần tham
khảo cuốn
sách đó đó ,

nếu cần, thì
chính lý đôi
chút cần
sách của
mình cho bạn
nhất. Cô

chúng ta khó chúng
ta tìm thấy gian
nhé!

- Chào ôi,
thầy không tính

quá! -

Barbara thốt

vội vàng kêu

lên.

"Gi

thì mình

hỏi t bản

khoảnh & quo

t;

Tháng

11/2001, tôi
gặp lại GS
Nguyễn Tài
Cẩn tại Hà
Nội sau một

thời gian dài
ông sống và
làm việc
cùng với tôi
Matxcơva.

Vâng, GS

N. V.

Stankyevevich

, là một nhà

ngôn ngữ

học ngôn ngữ
Nga chuyên
nghiên cứu
tiếng Việt
và tiếng

Hán. Trước
kia, bà sống
và làm việc
tại Việt
Nam. Sau

khi v_h u,
do s_c kh_e
kém, bà tr_u
v_u Nga. GS
C_u n theo v_u

vì bên này
đều tiến cho
các con
chăm sóc.

Thầy tôi
đến thăm,
GS Cẩn
đưa cho
xem bản in

thứ của

Nguyễn Văn Tố

và quá trình

hình thành

cách thức

Hán-Việt

số p tái bản.

Phải nói

trong việc

xử lý trên

máy tính
bản thảo
cuốn sách
này thật...
quá phiến

toái! Trong
mặt câu
văn, thì ông
có cách
Quản công,

chữ Hán
(phồn thể)
và ký hiệu
phiên âm
quốc tế.

Ri, đ cho
đ tra c u,
ph i gi
nguyên
đ ng ch

Pháp, chúng

Anh, chúng

Đức, chúng

Nga... ít ai

dám nhận

việc của
bên trong,
ngoài tác
giả!

- Chỗ c

bây giờ

anh vui

lòng đ

ch

Barbara

Nieder

đầu a in bôn

dầu ch tiếng

Pháp củn

sách này

như thế nào? -

Tôi hỏi.

- Vậy à như thế,

mình đã

đ c k

cu n *Sác*

h ch đ n

ng âm

tiếng Hán

đ

đ a W. H.

Baxter. R i

đ c c

cuốn

Phác

nguyên h

th ng ng

âm t ng

Hán 司

司 家 家

司 司 司

司 S. A.

Starostin.

Hai ông

đi ra một

số lớn

đi m v

ngâm

tiếng Hán

cả mà

mình rõ t

thích. S. A.

Starostin

ghi là đã
tham khảo
sách của
mình. W.
H. Baxter

cũng ch

tr

Th *t* *v* *n*

có 8

nguyên âm

nhỏ trong
sách của
mình. Gi
thì mình
hết bản

khoảnh...

- Thời anh

đã trở lại

chỗ

Barbara
chào a?

- Mình sẽ
gửi email

cho cô ấy.

Hàm

Châu

□ □ □ □ □ □ (

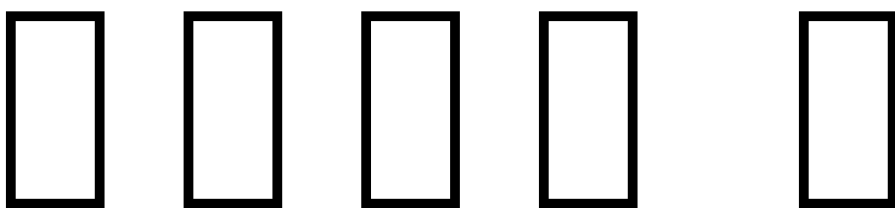
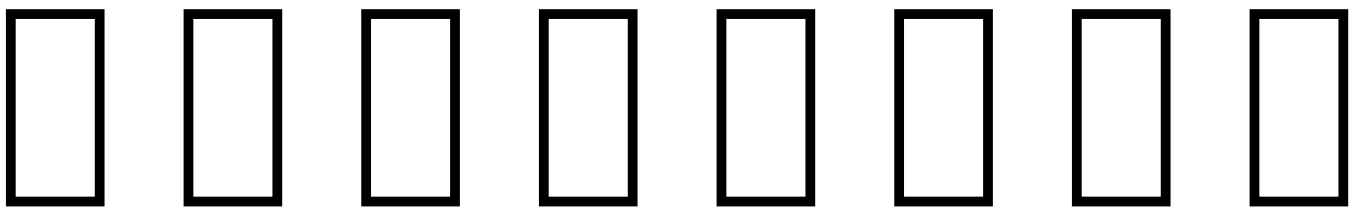
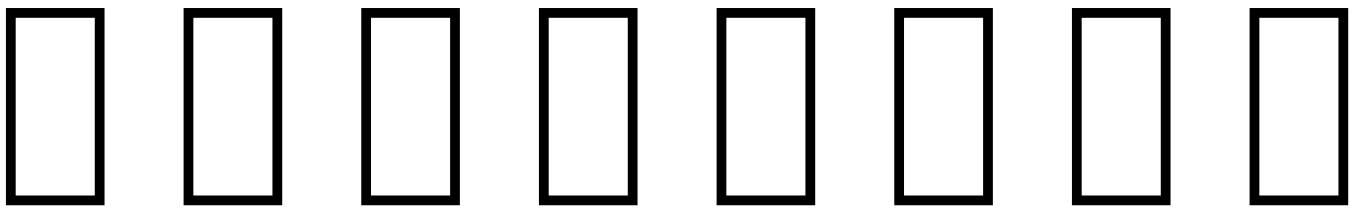
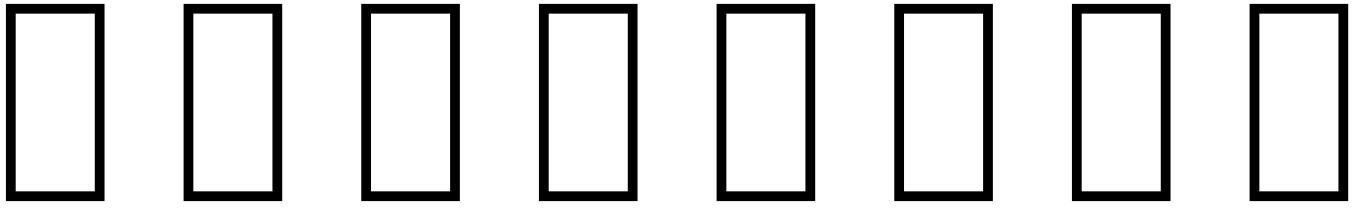
Còn nữa)

--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

--	--	--	--	--	--	--	--

Ngữ pháp:

Dân Trí